

**Р.М. Скупський, д-р екон. наук, доцент, професор б.в.з.,
Р.С. Зубков, канд. екон. наук, доцент б.в.з.
кафедри підприємництва, управління та адміністрування
ММІРЛ ВНЗ ВМУРЛ "Україна"**

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОСТАЮЧОЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

У статті досліджуються методичні засади організаційно-економічного інструментарію удосконалення системи забезпечення зростаючої інвестиційно-інноваційної активності господарюючих суб'єктів. Доведено, що ключового значення набуває потреба активізації інвестиційної діяльності регіону з урахуванням сукупності інвестиційних інтересів всіх регіональних суб'єктів і стратегічних цілей соціально-економічного розвитку, що в свою чергу дасть можливість виконати завдання регіональної економічної науки відносно наукового обґрунтування новітніх умов та напрямків підвищення інвестиційної активності в регіоні

***Ключові слова:** інвестиції, інноваційна активність, регіоналізація, інтеграція, стратегічне управління.*

Постановка проблеми. Об'єктивний характер процесу регіоналізації потребує ставлення до регіонів України як до особливих суб'єктів системної модернізації й інтеграції у світовий простір, перегляду їх ролі та функцій у системі суспільних відносин. З урахуванням об'єктивної багатосуб'єктності інноваційно-інвестиційної діяльності (ІД) їх ціннісні орієнтири виступають найважливішим фактором, який регулює, детермінує мотивацію їх діяльності. Від того, чи створені умови для інтеграції сукупності ціннісних орієнтацій усіх суб'єктів інвестиційно-інноваційного процесу та їх перетворення в цілісну, стійку, несуперечливу систему переконань (позицій), залежать модель суспільного відтворення й кінцеві результати сталого суспільного розвитку. В умовах посилення соціально-економічних кризових явищ в умовах трансформаційних змін національної економіки все більш важливими виступають завдання активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в регіонах України та запровадження нових механізмів її забезпечення.

Аналіз останніх досліджень. Для реалізації в регіонах України

інвестиційно-інноваційної моделі сталого розвитку необхідна адекватна, дієва та науково обґрунтована державна політика інвестиційного забезпечення та інноваційного розвитку країни та регіонів. Важливою передумовою успішної реалізації стратегії сталого розвитку та інвестиційно-інноваційного розвитку регіональної соціально-економічної системи зокрема є створення ефективного механізму регіональної політики у цій сфері, як комплексу конкретних засобів, методів, важелів, інструментів та ресурсів, що спрямовані на виконання запланованих стратегічних і поточних заходів щодо інноваційного розвитку та інвестиційного забезпечення таких систем з врахуванням їх специфіки відповідно до принципів, цілей і завдань регіональної політики.

Формулювання завдання дослідження. Метою цієї статті є дослідження методичних засад організаційно-економічного інструментарію удосконалення системи забезпечення зростаючої інвестиційно-інноваційної активності господарюючих суб'єктів.

Виклад основного матеріалу. Регіональна політика управління інноваційними процесами, яка проводилася до останнього часу, мала низку недоліків, зокрема характеризувалася відсутністю системності та послідовності у її здійсненні, недосконалістю нормативно-правової бази регулювання, неузгодженістю дій органів виконавчої влади як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, відсутністю дієвого механізму фінансування та стимулювання інноваційного розвитку і, як результат, низькою ефективністю. У більшості регіонів України тривалий час були відсутні чітко сформульовані стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, а відповідно не вибудовано відповідну систему державного й регіонального менеджменту їх реалізації.

Значною мірою на зміст та характер ПД впливають сформованість і стабільність інноваційного середовища, інноваційна привабливість територій, галузей, підприємств, що поряд із суперечливістю у ціннісних орієнтаціях породжує особливості поведінки основних суб'єктів ПД України:

– на рівні підприємств – обмеженість венчурного підприємництва. Навіть за умов державної підтримки ПД переважає орієнтація на менш ризиковані види діяльності, що є: 1) традиційними для економіки країни; 2) зорієнтованими на зовнішній ринок; 3) сировино-орієнтованим виробництвом (з низькою доданою вартістю продукції);

– на регіональному рівні – обмежені можливості та фінансові ресурси для реалізації завдань інноваційно-інвестиційного розвитку регіону, адже формування регіональних інноваційних пріоритетів розвитку знаходиться в залежності від наявних інвестиційних потоків (внутрішніх та зовнішніх);

– на державному рівні – періодична зміна законодавчого

забезпечення інноваційної діяльності чи призупинення дії її окремих, проте суттєвих положень, пріоритетів регіональної державної політики щодо інновацій та інвестицій. З огляду на це, роль і значення держави у реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку потребують негайної актуалізації та обґрунтування з урахуванням новітніх тенденцій соціально-економічного розвитку в країні;

– на світовому рівні – спостерігається зміна вимог до організації виробничої діяльності у результаті поглиблення територіального поділу праці (а можливо – й принципової зміни міжнародної спеціалізації країни) під впливом дії процесів інтеграції, глобалізації, транснаціоналізації, розвитку науково-технічного прогресу. Поглиблення міжнародної конкуренції змушує фірми підвищувати свою ефективність та активізувати інноваційну діяльність. Глобалізація змінює галузеву структуру економіки країн, примушує їх створювати нові виробництва і пристосовувати до нових умов інституційні структури. Отже, ПД усе більше набуває рис інтернаціональної діяльності.

ПД регіону має розглядатися, з одного боку, як процес забезпечення таких системних змін, що супроводжуються прискоренням бажаних структурно-технологічних зрушень, формуванням інноваційних територіальних структур, створенням умов людського розвитку та забезпеченням прогресивного розвитку регіону в цілому, а з іншого – може розглядатися як пошук методів, способів, форм і засобів ефективного використання наявних фінансових ресурсів для максимально повного залучення територіального потенціалу як основи забезпечення інноваційного процесу, створення передумов формування регіональної інноваційної системи. Зміст ПД регіонів України визначається їх наявним інноваційним потенціалом, інвестиційною привабливістю, а також фінансовими ресурсами, що відіграють роль важливого фактору розвитку.

ПД на державному рівні передбачає визначення та підтримку пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на державному, галузевому, регіональному і місцевому рівнях на середньо- та довгострокову перспективу, формування нормативно-правового забезпечення ПД, створення механізмів підтримки ПД у межах державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних та науково-технічних програм, спеціальних фондів, інноваційної інфраструктури, впровадження непрямих методів регулювання (податкових пільг, пільг кредитування, амортизаційної політики), ринкових механізмів, створення національної інноваційної системи тощо.

Розвитку суспільства на основі інноваційної діяльності надають пріоритет багато країн порівняно з іншими структурними джерелами (розвиток на основі факторів виробництва, інвестицій тощо) та використанням усіх інших факторів. Аналізуючи концептуальні теорії

інновацій, вчені спостерігають їх спільну ознаку – повну (пряму чи опосередковану) підпорядкованість існуючими темпами сталого інноваційного розвитку соціально-економічного і технічного прогресу.

Інноваційний розвиток економіки регіонів розвинутих країнах здійснюється за трьома моделями: 1) розвиток, що базується на лідерстві в науці і реалізації великомасштабних проектів (США, Англія, Франція); 2) розвиток, що ґрунтується на нововведеннях, створенні привабливого інноваційного середовища і раціоналізації структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія); 3) розвиток, який стимулює нововведення шляхом створення інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйняття суспільством ролі науково-технічних нововведень і координації дій різних секторів у галузі науки і техніки (Японія, Північна Корея). Однак реалії сьогодення вказують на те, що значна кількість інструментів та важелів стимулювання інноваційного розвитку, які давно підтвердили свою ефективність у зарубіжних країнах, в Україні на жаль не використовуються.

Формування організаційно-економічного механізму регіонального інноваційного розвитку передбачає комплексне впровадження актуальних досягнень науки й техніки (інновацій) у виробничу, управлінську діяльність та соціальну сфери і має базуватись на таких концептуальних положеннях:

- ресурсне забезпечення: достатня наявність матеріальних, трудових, технічних, прикладних і інфраструктурних можливостей виробничої сфери регіону для впровадження інновацій та реалізації системних перетворень;

- ефективність: динамічне скорочення непродуктивних витрат, збільшення доходу від реалізації продукції, виготовленої за інноваційними технологіями, розширення виробництва і посилення конкурентних позицій підприємств на ринку;

- збалансованість: наявність збалансованої системи кількісної та якісної оцінки фінансово-господарської діяльності суб'єктів ринкових відносин, оцінки ефективності впровадження інновацій, системних перетворень;

- керованість: відповідність фактичного стану інноваційного процесу проектному, запланованому, після реалізації процесів системної модернізації;

- узгодженість: синхронізація за часом, термінами і ресурсам впровадження інновацій, інноваційних технологій та процесів з необхідними організаційними перетвореннями.

До основоположних принципів формування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку варто віднести:

- системності – формування відкритої, динамічної імовірнісного характеру системи управління інноваційним розвитком;

- адаптивності – підтримання балансу зовнішніх, сформованих ринковим середовищем, і внутрішніх можливостей розвитку суб'єкта господарювання;

- самоорганізації – самостійне забезпечення підтримки обміну різними видами ресурсів між структурними складовими підприємства та між підприємством і зовнішнім середовищем;

- динамічності – динамічне приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів діяльності підприємства;

- саморегуляції – коригування системи управління господарською діяльністю підприємства відповідно до змін зовнішнього середовища;

- ефективності – зростання прибутку, розширення масштабів виробництва і можливостей нагромадження капіталу, підвищенням конкурентоспроможності підприємства;

- керованості – забезпечення відповідності фактичного стану інноваційного процесу бажаному, запланованому стану після реалізації системної трансформації;

- збалансованості – інноваційні процеси і проект реалізації системних перетворень повинні бути узгоджені у часі і термінах реалізації і являти собою єдиний процес;

- вимірності – має бути сформована система кількісних і якісних показників для оцінки ефективності стратегії інноваційного росту;

- саморозвитку – самостійне забезпечення умов функціонування підприємства відповідно до прийнятої стратегії розвитку;

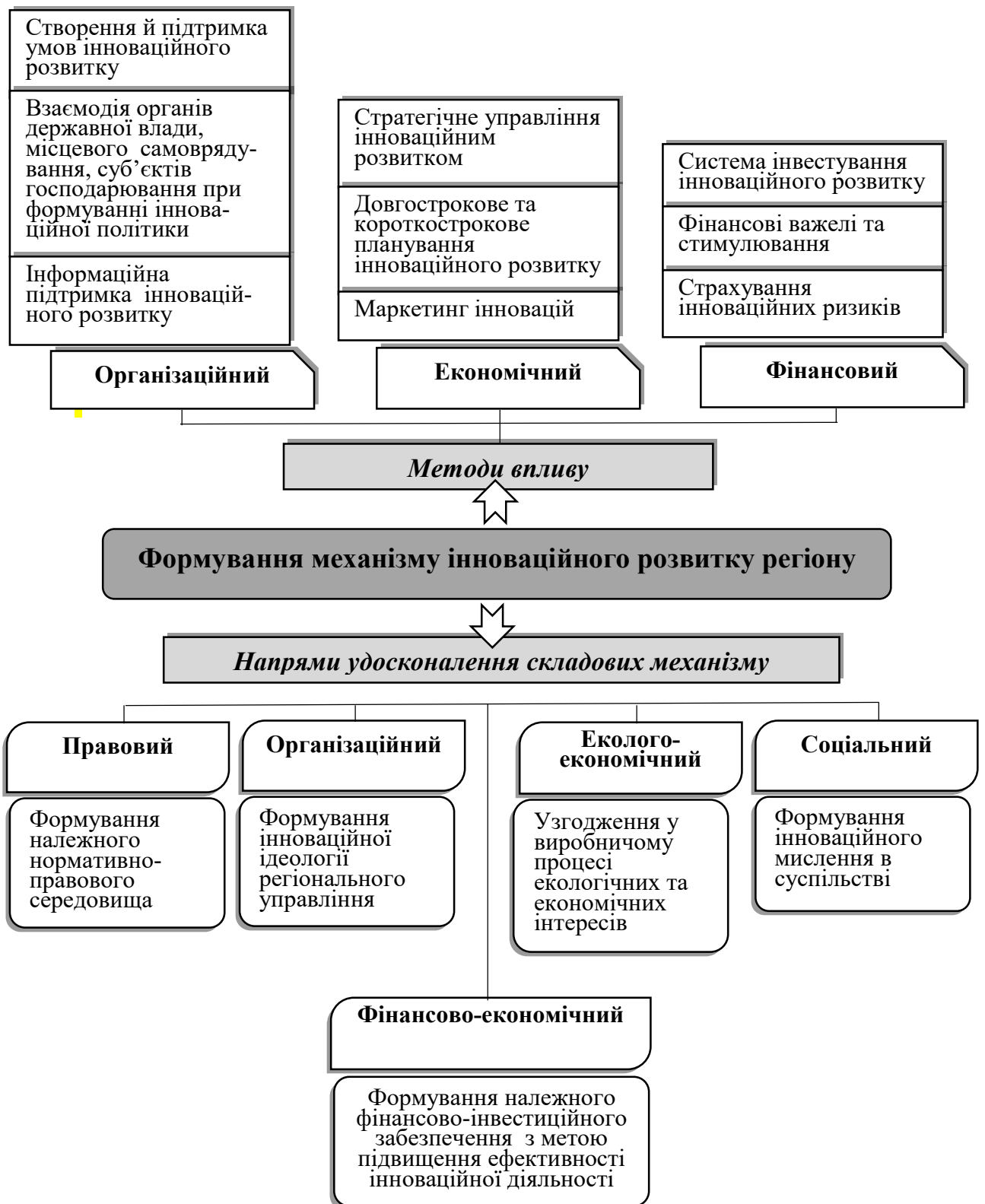
- невизначеності – необхідність достовірного прогнозування і планування стратегії інноваційного росту, створення фінансових резервів для зменшення можливих негативних наслідків від можливих ризиків чи коректування строків виконання окремих інноваційних робіт (стадій, етапів) при їхньому плануванні.

Розуміння сутності процесів формування і використання інновацій змінює підходи до управління ними і дозволяє виокремити широкий спектр економічних, соціальних, екологічних, управлінських та інших видів нововведень в їх об'єктивно існуючій взаємообумовленості, взаємозалежності і взаємодоповнюваності. Концептуальний підхід до формування ефективного механізму забезпечення інноваційного розвитку регіональних науково-виробничих систем наведено на рисунку.

Основними складовими комплексного організаційно-економічного механізму забезпечення інноваційного розвитку регіональних науково-виробничих систем є правовий, фінансово-економічний, організаційний, еколого-економічний та соціальний механізми. Важливим елементом комплексного механізму, котрий потребує вдосконалення, є механізм взаємодії між освітою, наукою, виробництвом.

Дієвий механізм інноваційного розвитку регіону починається з

ефективних організаційних заходів, які є основою організаційного механізму. Перш за все, це стосується створенню й підтримки умов для інноваційного розвитку в регіоні шляхом:

Структура організаційно-економічного механізму інноваційного

розвитку регіону

- сприяння впровадженню інноваційних технологій і випуску інноваційних продуктів на підприємствах регіону;
- формування трансферу технологій;
- реалізація регіональних програм підготовки й перепідготовки кадрів;
- сприяння впровадженню інноваційних проектів підприємствами регіону для потреб комунального господарства;
- забезпечення економічної безпеки суб'єктів інноваційної діяльності регіону;
- сприяння організації й проведенню семінарів і конференцій по інноваційним і науково-технічним питанням;
- проведення моніторингу інноваційної діяльності в регіоні;
- удосконалювання тарифної політики для підприємств і організацій регіону, що здійснюють інноваційну діяльність;
- супровід й контроль великих інноваційних проектів на рівні регіону.

З огляду на постійний гострий дефіцит фінансових ресурсів у держави/регіону, без дієвої підтримки яких впровадження інновацій має обмежувальний характер, саме інвестиційний (фінансовий) механізм займає провідне місце серед складових організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку регіону. За сучасною економічною теорією інноваційна діяльність пов'язана з пошуком, розробкою і впровадженням нових технологій виробництва, організаційних форм, техніки, товарів, способів та напрямків просування товарів, формування ринків збуту, ринків сировини і заходів використання творчого потенціалу людини [6].

Проведений в процесі дослідження, аналіз тлумачень категорії «інвестиційний механізм» в контексті інноваційного розвитку регіону, дозволяє стверджувати, що - це сукупність різноманітних форм, методів, видів та елементів інвестиційних (фінансових) відносин в регіоні, які спрямовані на інноваційний розвиток регіону з метою підвищення його соціально-економічного рівня та конкурентоспроможності.

Побудова та реалізація інвестиційного механізму, як процесу управління, можлива лише за умови дотримання певних принципів:

- постановка цілей та завдань інвестування, які узгоджуються із стратегією розвитку регіону, інтересами інвесторів та його суб'єктів;
- врахування наявного інвестиційного потенціалу виробничої сфери регіону;

– комплексність, системність та гнучкість у прийнятті управлінських рішень стратегічного, оперативного та аналітичного спрямування;

– узгодженість стратегічного та поточного планування шляхом застосування єдиних методичних підходів та стандартів;

– застосування контролінгу на всіх етапах інвестиційного процесу;

– інтегрованість зі стратегічними орієнтирами розвитку регіональної економічної системи;

– диференціація управлінських рішень;

– об’єктивне застосування стимулів та санкцій до учасників інвестиційного процесу.

Наведені принципи постійно мають відслідковуватися, актуалізуватися, деталізуватися, коригуватися відповідно до змін інноваційної діяльності суб’єктів економічних відносин та інвестиційного процесу під впливом різних факторів.

Під регіональною інвестиційною діяльністю варто розуміти систему заходів і механізм їхньої реалізації, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності й формування сприятливого інвестиційного клімату регіону.

Висновки. З огляду на необхідність забезпечення нових ефективних умов інвестиційного росту регіональної економіки, потреба активізації інвестиційної діяльності регіону з урахуванням сукупності інвестиційних інтересів всіх регіональних суб’єктів і стратегічних цілей соціально-економічного розвитку набуває ключового значення.

В свою чергу, це обумовлює виконання завдань регіональною економічною наукою щодо наукового обґрунтування новітніх умов та напрямків підвищення інвестиційної активності в регіоні через: 1) удосконалення системи розподілу інвестиційних ресурсів; 2) аналіз складових інвестиційної активності потенційних інвесторів; 3) розробку мотиваційного механізму інвестиційного ринку; 4) цільове збільшення обсягів інвестицій у пріоритетні напрямки економіки регіону.

Бібліографічний список: 1. Гринько Т.В. Проблеми формування концепції інноваційного розвитку промисловості України. / Т.В. Гринько // Економіка промисловості. – 2013. – № 3 (63). – С. 163-169. 2. Гудзь М.В. Інвестиційний механізм реалізації політики регіонального розвитку. / М.В. Гудзь // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць. – Маріуполь: ПДТУ, 2010. – Т. 3. – С. 75–82. 3. Економічна безпека: навч. посібник / За ред. д-ра екон. наук, проф. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с. 4. Корепанов Г.С. Формування

системи статистичних показників інвестиційної привабливості регіонів України / Г.С. Корепанов // Бізнес-Інформ. – 2016. – № 5. – С. 92-98.

5. Найбороденко А.В. Удосконалення інноваційного розвитку на прикладі Одеського регіону. / А.В. Найбороденко // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону. – 2012. – № 4. – С.245-248.

6. Рябуха М.С. Вплив інвестиційної діяльності на поліпшення інноваційного клімату в сільському господарстві / М.С. Рябуха // Вісник ХНАУ. – № 5 / Харк. нац. аграр. ун-т. –Харків. – 2009. – С. 258-267.

Скупський Г.Н., Зубков Г.С. Организационно-экономический инструментальный совершенствования системы обеспечения растущих инвестиционно-инновационной активности хозяйствующего субъекта. В статье исследуются методические основы организационно-экономического инструментария совершенствования системы обеспечения растущей инвестиционно-инновационной активности хозяйствующих субъектов. Доказано, что ключевое значение приобретает необходимость активизации инвестиционной деятельности региона с учетом совокупности инвестиционных интересов всех региональных субъектов и стратегических целей социально-экономического развития, что в свою очередь даст возможность выполнить задание региональной экономической науки относительно научного обоснования новых условий и направлений повышения инвестиционной активности в регионе.

Ключевые слова: инвестиции, инновационная активность, регионализация, интеграция, стратегическое управление.

Skupskiy R.M, Zubkov R.S. Organizational and economic instrument for improving the system of providing the rising investment-innovative activity of entrepreneurship subjects. The article deals with the methodical principles of organizational and economic tools for improving the system of ensuring the growing investment and innovation activity of business entities. It is proved that the key importance is given to the activation of the investment activity of the region taking into account the totality of investment interests of all regional actors and strategic goals of socio-economic development, which in turn will enable the tasks of regional economic science to be carried out in relation to the scientific substantiation of the newest conditions and directions of increasing investment activity in the region.

Key words: investment, innovative activity, regionalization, integration, strategic management.

Стаття надійшла до редакції: 11.03.2018 р.